

Delta i debatten,
skriv til oss!

Send ditt innlegg til
debatt@nationen.no.
Innlegg kan også sendes pr. post til

Nationen, Postboks 9390 Grønland, 0135
Oslo. Mer konvolutt «debatt». Innlegg
som sendes elektronisk blir prioritert.

Kronikk: Max 5000 tegn med mellomrom.
Leserinlegg: Max 2500 tegn med mel-
lomrom. Kun bestilte kronikker honoreres.

Redaksjonen forbeholder seg retten til
å redigere og forkorte innsendt stoff
og til å publisere det elektronisk.

KRONIKK



Nye generasjoner: Å få ungdommen interessert i gårdsdrifta er første bud. Generasjonsskifter byr ellers på mange utfordringer. Kronikkforfatterne skal forske på temaet i tiden framover.

ILLUSTRASJONSFOTO: COLOURBOX

Eierskifte – en framtidstest?

Overdragelse av landbruksvirksomheter til nye generasjoner eiere vil være avgjørende for å nå landbrukspolitikkenes mål om å opprettholde et levende landbruk over hele landet.

Ferske tall fra undersøkelsen «Trender i landbruket» (2010) viser imidlertid at bare vel halvparten (57 prosent) av dagens gårdbrukere mener bruket vil være i drift om 20 år. Det er store regionale forskjeller. I Nordland mener under halvparten (48 prosent) det samme, mens hele 3 av 4 (74 prosent) gårdbrukere i Sør-Trøndelag regner med at bruket fortsatt vil bli drevet om 20 år. Utfordringene næringa står overfor forsterkes ytterligere ved at bare 3 prosent ser for seg at gården vil selges ut av familien. Hva skjer i en eierskifteprosess og hvilke faktorer har betydning for en vellykket overføring av eierskapet? Særlig i distriktene er dette aktuelle spørsmål da det er lettere å opprettholde arbeidsplasser enn å skape nye, og nedleggelse av et gårdsbruk eller en familieeid distriktsbedrift fører som oftest til at arbeidsplasser i bygda forsvinner.

LEVENDE LANDBRUK

«Skal målet om et levende landbruk i hele landet oppnås, vil overdragelse av landbrukseiendommer være avgjørende.»

Gårdsdrift er ikke bare er en næring, men er en økonomisk aktivitet innvevet i folks familieliv og tilhørighet og berører kvaliteter og muligheter i lokalsamfunnet. Det er derfor viktig å generere ny og helhetlig kunnskap om utfordringer knyttet til generasjonsskifter i landbruket og andre lokalbaserte familiebedrifter i distriktene; kunnskap som ser produksjonsmessige og økonomiske forhold i sammenheng med familienes situasjon og lokale/regionale forhold.

For familiene og husholdene som er involvert i generasjonsskifter gjelder både økonomiske og ikke-økonomiske forhold. I familiebedrifter er det gjerne en sterk sammenheng mellom arbeid og næringsvirksomhet, familie og privatliv. Gårdsbruk har også stor symbolsk betydning knyttet til slektskap, tradisjon og tilhørighet. Det betyr at man må fokusere på utfordringene de involverte partene står overfor når det gjelder å få til en balanse mellom aktørenes målsettinger for å skape en best mulig situasjon etter et generasjonsskifte – både for virksomheten og for familien. Holdninger til arbeid og familieliv, kjønn og livsstil påvirker beslutninger angående drift av virksomheten. Odelsloven regulerer rettigheter i forhold til overtakelse og fører til at eierskifte utenom familie er mer komplisert for gårdsbruk enn for andre familieeide bedrifter. Dersom ingen med odelsrett ønsker å overta gårdsbruket, kan et ei-

erskifte ut av familien være samfunnsmessig ønskelig for å videreføre gården som økonomisk virksomhet, men mer problematisk i forhold til tradisjon og tilhørighet. Et aktuelt spørsmål er derfor hvilken rolle Odelsloven spiller når det gjelder å trygge eller hindre videreføring av gårdsdrift.

Gårdsdriftens lokale forankring er viktig å se på ettersom mange bruk kan ha en sentral betydning i det lokale samfunnslivet i tillegg til å være en økonomisk virksomhet. Eierskifte og endringer i gårdsdriften vil derfor være påvirket både av de økonomiske og ikke-økonomiske relasjonene virksomheten er involvert i lokalt. Den geografiske plasseringen og lokale forankringen av virksomheten har også betydning av andre årsaker. Lokalsamfunnetes størrelse, utdannings- og arbeidsplassstilbud kan ha ført til at mange fra de yngre generasjonene har flyttet bort. Dermed kan overtakelse av familiebedriften innebære spørsmål om til(bake)flytting for den eller de som skal overta. En stadig vanligere tilpasning blant landbrukshushold er trippelkombinasjoner ved at alle parter har arbeid utenom gårdsdriften. Hvorvidt virksomheten kan gi arbeid og tilstrekkelig inntekt, eller at det finnes alternative inntektsmuligheter på stedet, har derfor også betydning for et generasjons- eller eierskifte.

I et bedriftsperspektiv påvirker

bedriftsøkonomiske forhold hvordan generasjonsskiftet gjennomføres. Produksjonstype, lønnsomhet, økonomiske disposisjoner, muligheter for utvidelse og kompetanse er relevante faktorer i denne sammenheng. Et spørsmål er for eksempel om driften skal fortsette som før eller endres i forhold til at ny eier har andre ressurser, interesser og ideer enn tidligere eier. Et moment her er at det ofte skjer større endringer i produksjonen i sammenheng med eierskifte.

Eierskifte i landbruket er en sammensatt prosess. Familie og hushold, lokal forankring og bedriftens organisering henger på ulike måter og har innvirkning på utfallet av eierskifter. Å skaffe seg innsikt i slike prosesser vil derfor også være viktig for å forstå innovasjon, endringer og utviklingen i gårdsbruk og bedrifter. Nordlandsforskning og Norsk senter for bygdeforskning har startet et prosjekt finansiert av Norges forskningsråd for å finne svarene på dette. Kunnskap rundt disse spørsmålene er etterspurt, og problemstillingene for prosjektet er utviklet i samarbeid med Nordnorsk landbruksråd.

Hilde Bjørkhaug
Norsk senter for bygdeforskning
Einar Lier Madsen
Nordlandsforskning
Agnete Wiborg
Høgskolen i Bodø

STRØMPRIS

Strømprisen og veksthus i Midt-Norge

Vi går mot en ny kald vinter med høye strømpriser, og etter alt å dømme vil Midt-Norge, i år som i fjor, bli spesielt hardt rammet. Det gjelder ikke minst veksthusnæringen i Trøndelag og på Møre.

Norsk Gartnerforbund er bekymret over de merkostnadene som veksthusnæringen som sådan vil få pga. høye energipriser – men spesielt urovekkende er situasjonen i Midt-Norge der en rekke veksthusgartnerier kan komme i alvorlige vanskeligheter dersom situasjonen blir noenlunde lik forrige vinter.

Områdeprisen på strøm gikk som kjent da helt opp til 12 kr per kilowattime, og gartneriene i området ble påført merkostnader på flere millioner kroner.

Vi oppfordrer derfor sterkt at de mobile gasskraftverkene på Aukra og Tjeldbergodden snarest blir satt i drift for å øke strømproduksjonen i området.

KONKURRANSE

«Næringslivet i Midt-Norge blir alvorlig rammet av kostnadsøkninger og konkurransevridning i forhold til resten av landet.»

Videre må det nå settes fart i utbyggingen av overføringslinjen mellom Ørskog og Fardal.

Det må også snarest settes i gang arbeid med å få etablert kraftvarmeverket på Skogn, som det foreligger planer om.

At slike tiltak i dag ikke er på plass for sikker strømforsyning til Midt-Norge, er etter vårt syn en alvorlig forsømmelse av fra politiske myndigheter og kraftutbyggerne. Følgene av dette er at næringslivet i Midt-Norge blir alvorlig rammet av kostnadsøkninger som gir konkurransevridning i forhold til resten av landet og bortfall av arbeidsplasser.

Katrine Røed Meberg
Generalsekretær
Norsk Gartnerforbund